

NOI DATE PRIVIND MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN ZONA MINIERĂ BRAD LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

DUMITRU FLOCA

Concentrarea producției și a capitalului în economia austro-ungară în primii ani ai secolului al XX-lea a determinat apariția monopolurilor și acapararea de către acestea a principalelor ramuri ale industriei transilvănene.

Criza economică din anii 1900—1903 a înlesnit întărirea pozițiilor monopolurilor, odată cu stagnarea dezvoltării industriei și creșterea șomajului. Numai în industria minieră, numărul muncitorilor a scăzut, în acest timp, cu 9%¹.

Cu toate că după anul 1906 s-a creat o conjunctură favorabilă avintului economic, dezvoltarea industriei transilvănene a continuat să fie, ca și înainte de criză, unilaterală și inegală, industria austriacă punându-i piedici serioase de teama concurenței. Dar, în ciuda acestor condiții vitrege, industria transilvăneană ia un puternic avânt, sporind, mai ales, producția minieră. Astfel, în 1906, producția de aur atinsese cifra de 3.553 kg. față de numai 1.122 kg în 1890, iar producția de argint însuma 8630 kg în 1910 față de 7.240 kg în 1890².

În condițiile în care, după 1906, pătrunde tot mai intens capitalul monopolist maghiar, german, francez ș.a. în importante regiuni industriale din Transilvania, are loc și aici procesul de concentrare și centralizare a producției și a capitalului. Concentrarea producției a atins cel mai mare grad în industria minieră și în cea siderurgică. În anul 1907, de exemplu, „Societatea minieră de aur 12 Apostoli” din Brad extrăgea singură 52% din producția de aur a Transilvaniei³.

Prin largirea industriei mecanizate, muncitorimea din marile întreprinderi transilvănene a devenit preponderent numerică ajungând ca în anul 1910 să fie de 222.300⁴. Odată cu dezvoltarea capitalismului în Austro-Ungaria, în condițiile menținerii unor puternice resturi feudale, clasa muncitoare a avut cel mai mult de suferit. Alături de exploatarea economică, muncitorii români erau supuși și oprimirii naționale din partea autorităților de stat, prin nivelul scăzut de salarizare și prin mărirea zilei de muncă. Astfel, dacă media salariului săptăminal al unui muncitor din Ungaria era de 18,8 coroane, în zonele locuite de români această medie era doar 16,3 coroane⁵. Salariile mici erau ciuntite și prin nume-

¹ BKL, 1904, p. 82.

² N. N. Constantinescu, *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România până la primul război mondial*, Ed. politică, București, 1959, p. 482.

³ L. Vaida, *Despre situația economică și social-politică a Transilvaniei în primii ani ai secolului al XX-lea*, în „Studii și materiale de istorie modernă”, vol. I, Ed. Acad. R.P.R., București, 1957, p. 306.

⁴ A. Deac, I. Cicală, A. Egyed, V. Liveanu, *Mișcarea social-democrată din Transilvania în primele două decenii ale secolului al XX-lea*, în „Destrămarea monarhiei austro-ungare (1900—1918)”, Ed. Acad., București, 1964, p. 232.

⁵ *Destrămarea monarhiei austro-ungare (1900—1918)*, Ed. Acad. R.P.R., București, 1964, p. 124.

roase rețineri făcute de patroni. Ziarul „Népszava“ din 23 februarie 1904 relatează că, în urma reținerilor efectuate de Societățile miniere, un muncitor minier primea doar 37,4 coroane din salariul său de 80,83 coroane lunar. În același timp, salariile muncitorilor erau în continuă descreștere și datorită faptului că întreprinderile monopolizate ridicau prețurile la produsele de primă necesitate. Între anii 1900—1914, de exemplu, prețul la produsele de consum a crescut cu 30—40% în timp ce prețul produselor industriale a crescut cu 35—40%⁶.

Deși existau reglementări legale, ziua de muncă a fost prelungită în multe întreprinderi la 14—16 ore fapt ce a dus la epuizarea fizică și nervoasă a membrilor. Odată cu prelungirea zilei de lucru a fost sporită intensitatea muncii, ceea ce a dus la numeroase accidente.

Numai între 1900—1905 numărul de accidente a sporit la 17.750, foarte mulți muncitori pierzându-și viața sau rămânând schilozi⁷.

Extrem de sugestiv este tabloul vieții minerilor din Munții Apuseni din acel timp, redat de un document al Uniunii muncitorilor din industria minieră din România: „Muncitorii n-aveau avere în vite sau pământ arabil — dealtfel terenul este neproductiv — ci numai case de birne pe văi prăpăstioase, pe coaste de dealuri, pe unde se scurg pâraie sălbatice, cari mai în fiecare an zădărnicesc toată truda minerului... Cu fiscalul erau în permanentă luptă. Jandarmii și agenții fiscalului zvîntau totul. Minerii înlocuind în atâtea sate răsfirate — vreo 20 — trebuiau să facă 2—3 ore dimineața (8—12 km) până la mină și același lucru să-l facă și seara, ceea ce înseamnă că mulți ajungeau acasă spre miezul nopții. Dimineața la 4 plecau iarăși la lucru, trecînd prin văi și peste dealuri prăpăstioase, așa că atunci cînd ajungeau la locul muncii erau osteniți de moarte și totuși de abia atunci trebuiau să înceapă munca cea grozav de grea și istovitoare în locurile de lucru pline cu apă și cu căldură de nesuferit“⁸.

În aceste condiții, muncitorimea minieră a intrat prima în lupta împotriva exploatarei. În șirul acțiunilor revoluționare desfășurate în primii ani ai secolului al XX-lea se remarcă puternica grevă din iulie 1906 a minerilor din Brad. În organizarea acestei greve desfășoară o prodigioasă activitate elementele înaintate din mișcarea socialistă. Acestea, concomitent cu sprijinirea luptei pentru apărarea intereselor imediate ale proletariatului desfășurau, de fapt, și o intensă acțiune de creare a bazei de masă a mișcării socialiste în rândurile minerilor, fapt recunoscut și de autoritățile vremii cu ocazia relatărilor despre grevă. Astfel, ziarul „Hunyadvarmegye“ din 19 iulie 1906 menționa: „Ideile internaționalistilor tulburați au ajuns și în munții auriferi ai Bradului, așa încît astăzi din cauza grevei a 2.500 de mineri, stau goale aceste mine“. Descriind desfășurarea grevei, ziarul arată că un grup de 1.200 mineri de la Gurabarza au întrerupt lucrul și au plecat spre Brad pentru a anunța conducerea Societății miniere că au început greva. Pe drum, jandarmii au oprit mulțimea muncitorilor, permițînd doar unei delegații să se deplaseze la Brad. Direcțiunea minei a cerut minerilor delegați să prezinte în scris revendicările. A doua zi dimineața, au intrat în grevă „toți

⁶ I. Berend, G. Ránki, *Magyarország gyáripára (Industria mare din Ungaria)*, (1900—1914), Budapesta, 1955, p. 89.

⁷ N. N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 520.

⁸ *Raport către al VII-lea Congres al Uniunii muncitorilor din industria minieră din România*, București, 1932, p. 50.

muncitorii minelor de aur“, adică 2.500 de mineri. Pentru prevenirea unor dezordini a fost adus la Brad un batalion de soldați infanteriști de la Arad. Minerii și-au formulat revendicările în 22 de puncte și le-au prezentat reprezentantului Căpitănatului minier de la Zlatna sosit la Brad, pentru a duce tratative cu greviștii. Printre revendicările muncitorilor ies în evidență cele referitoare la ridicarea salariilor și la reducerea timpului de lucru.

Ziarul menționat anunța în 22 iulie că la acea dată nu se ajunsese la vreo înțelegere între greviști și patroni. „Minele și șteampurile — se arată în ziar — sînt pázite de soldați, iar ordinea este asigurată de către jandarmerie. Pînă în prezent nu s-au produs dezordini printre muncitori, se constată o disciplină aproape militară“⁹.

La 26 iulie, direcțiunea minelor a amenințat pe muncitori cu închiderea minelor în caz că nu se vor prezenta la lucru, menționînd, în același timp, că îi va concedia și va angaja alți muncitori în locul lor. Cu toate aceste amenințări, muncitorii, sub îndrumarea sindicatului nelegalizat, au refuzat să intre în mină și să lucreze.

În această situație, patronii au concediat pe greviști, angajînd altă forță de muncă.

O delegație muncitorească a plecat la Budapesta unde a fost primită de primul ministru, Wekerle și de ministrul comerțului, care le-au promis că le ia în considerare doleanțele.

Totodată, delegația formată din 3 muncitori a luat legătură și cu „centrala socialistă“¹⁰. Întorși acasă, delegații au reluat tratativele cu direcțiunea. Între timp, s-au deplasat la Brad prefectul și subprefectul județului cît și o delegație a organelor centrale sindicale din Budapesta. Acestora din urmă nu li s-a dat voie însă, să participe la tratative, fiind siliți să părăsească Bradul în cel mai scurt timp.

La 29 iulie, ziarul menționa că s-a ajuns la o înțelegere cu muncitorii ca aceștia să se prezinte la lucru rămînînd doar o comisie permanentă pentru tratative în continuare. Directorul minei a promis că în termen de 30 de zile va studia problema revendicărilor muncitorești spre a găsi o rezolvare a acestora¹¹.

Greva s-a încheiat în defavorul muncitorilor mineri. „Orele de lucru au rămas aceleași ca și otele de rețineri“ — se arată în raportul la al VII-lea Congres al Unirii muncitorilor din industria minieră din România ținut în 1932¹²

În pofida opreliștilor puse de autorități organizării de sindicate în rîndurile minerilor, prindeau teren tot mai mult printre aceștia ideile socialiste, cuprinse în paginile ziarelor „Votul poporului“ (Timișoara) și „Adevărul“ (Budapesta). Se băteau astfel primii țaruși ai organizațiilor sindicale, recrutîndu-se elemente capabile, ținîndu-se adunări secrete de cele mai multe ori în păduri și sporindu-se numărul de abonamente la presa socialistă¹³.

În 1910, de exemplu, socialistul Aurel Cristea a vizitat Bradul și a reușit să creeze printre mineri o secțiune social-democratică condusă de

⁹ „Hunyádvármegye“ din 22 iulie 1906.

¹⁰ *Idem*, 2 august 1906.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Raport către al VII-lea Congres al Uniunii muncitorilor din industria minieră din România*, București, 1932, p. 51.

¹³ *Idem*, p. 15.

Eremia Pop¹⁴. Peste trei ani are loc o ofensivă a mișcării sindicale pentru cucerirea dreptului de asociere a minerilor și paralel organizarea lor profesională. În octombrie același an se încearcă ținerea unei adunări a muncitorilor care lucrau la Societatea „Ruda 12 Apostoli” dar autoritățile o interzic. Totuși în decembrie, socialistul Sava Damian a reușit să organizeze adunarea muncitorească.

Începînd din 1914 numărul abonamentelor la ziarul „Adevărul” s-a înmulțit, ele făcîndu-se la minerul Constantin Pleșa din Crișcior.

Organizarea sindicală propriu-zisă a minerilor a intrat în atenția conducerii secției române a P.S.D. din Ungaria, imediat după actul istoric de la 1 decembrie 1918. Referindu-se la această problemă, Comitetul Central Român al Partidului Social-Democrat din Ungaria sublinia într-o dare de seamă din mai 1918: „... La noi, românii din Ungaria, minerii formează numărul cel mai însemnat dintre toți muncitorii industriali și numai ei trăiesc laolaltă în mase compacte, deci deocamdată numai ei pot forma grupe sindicale românești care vor fi totodată și cei mai puternici stâlpi ai întregii noastre mișcări. Comitetul a lucrat neîncetat pentru organizarea minerilor români”.¹⁵ Și intradevăr, la 19 mai 1918, lua ființă la Crișcior, prin strădania neînfricului luptător pentru drepturile muncitorimii, Constantin Pleșa, primul sindicat al minerilor brădeni. Cu această ocazie minerii din Crișcior au plecat spre Brad „cu steaguri roșii și fete îmbrăcate în alb” pentru a întâmpina pe delegatul socialist care sosea din Budapesta.

Întrunirea a avut loc în curtea lui Constantin Pleșa. Comitetul sindical ales era format din: Iosif Almășan, Ion Bălaj, Nicolae Crișan, Nicolae Barbu, Constantin Ruda, Petre Codreanu, și Iosif Crișan¹⁶. Demnă de remarcat este poziția patriotică la care aderă delegația muncitorilor sindicaliști din Crișcior cu ocazia Congresului P.S.D. român din Ardeal și Banat care și-a desfășurat lucrările la Sibiu în 19—20 ianuarie 1919. Astfel, prima rezoluție adoptată la Congres arăta că „unirea poporului românesc într-un singur stat independent este o necesitate istorică, bazată pe dreptul de liberă dispoziție al tuturor popoarelor și social-democrația română, cînd a aderat la înfăptuirea acestui ideal al românilor de pretutindeni, nu s-a abătut întru nimic de la principiile stabilite de congresele socialiste internaționale, care totdeauna au recunoscut dreptul fiecărei națiuni asupra și divizate sub mai multe stăpîniri străine de a lupta în primul rînd pentru independența sa”¹⁷.

În luptele de clasă care s-au desfășurat în anii următori sub conducerea Partidului Comunist din România, muncitorii minieri au devenit o puternică forță politică, aducîndu-și din plin contribuția la clădirea edificiului României socialiste.

¹⁴ *Idem*, p. 51.

¹⁵ *Adevărul*, din 22 aprilie/5 mai 1918.

¹⁶ *Raport...*, p. 53.

¹⁷ *Adevărul* din 13/26 ianuarie 1919.

DES NOUVELLES DATES EN CE QUI CONCERNE LE MOUVEMENT DES
OUVRIERS DE LA ZONE MINIÈRE DE BRAD AU DEBUT
DU XX-ÈME SIECLE

— R é s u m é —

Cet ouvrage apporte de nouvelles dates relativement à la vie et la lutte des ouvriers miniers de la zone Brad, au commencement du XX-ème siècle.

Ici on présente les causes et le déploiement de la grève de l'année 1906, la constitution du premier syndicat des mineurs de la zone Brad et leur lutte pour la réalisation de l'unité de l'Etat.